

znavana i ne gubi nade u pobjedu. Nakon tolikih stoljeća Kristov barjak prenesen je kroz tolike zemlje i narode. Mnogi ga zabaciše, naročito upravljači država. Ali još gori ljubav u milijunima srdaca. Još tinja žar u nepreglednom mnoštvu. Taj žar treba raspretati i povesti vojnu za pobjedu Kristova carstva. Pak ako je ljubav za Kristovo carstvo prodrla u srca ljudi onda, dok je Jesus Nazarenus rex Judaeorum još kao osramoćen i prezren, i na križ prubit, tako živo lebdio pred očima svijui, držimo, da nas malodušje ne smije svladati danas, kad su mnogi razočarani sa borbom protiv Krista i njegovih prava i kad je Krist u povijesti čovječanstva odnio tolikoputa časnih pobjeda. — Ako se još — što je zadaća svetkovine Krista kralja — u novom apostolskom žaru okupe svi oni, koji se priznaju Kristovim, onda nipošto nijesmo daleko od jače i snažnije reorganizacije društvenoga života u duhu kršćanstva. Stoga u borbu za organizaciju Kristovog kraljevstva: *Vexilla regis prodeunt*.

Istočno bogoslovlje.

Dr. J. Šimrak.

Program predavanja na Orijentalnom institutu u Rimu za školsku godinu 1926.—1927. — 1. *Theologia Dogmatica comparativa, cursus prior*, M. d'Herbigny: *De ecclesia et Romano Pontifice*. 2. *Theologia dogmatica comparativa, cursus alter*, Th. Spáčil: *De revelatione, dogmate et progressu dogmatum, de canone s. scripturae, de sacramento baptismi et extremae unctionis*. 3. *Patrologia orientalis* (M. Gordilo): *patres Cappadoces, S. Ioannes Chrysostomos, selecta doctrinae capita, scriptores ecclesiastici Orientis, ascetica doctrina Orientis indivisi* (M. Villier). 4. *Liturgiae orientales* (I. M. Hansens): *de liturgia in genere, de eius natura et proprietatibus, de eius loco in vita christiana, de liturgiis orientalibus, de earum divisione, indole, historia, de linguis liturgicis orientalibus*. 5. *Historia ecclesiarum orientalium* (B. Leib): *O odnosima između crkve i bizantinskih careva do osnutka latinskoga carstva, povijest osnutka ruske crkve do vremena mongolskih provala*. 6. *F. Capello*: *O izvorima prava istočne crkve, o stupnjevima hierarhije, o patrijarsima, metropolitima i biskupima, o monasima, o crkvenim imanijima i institucijama*. 7. *G. de Jerphanion* predavaće o kršćanskoj arheologiji: *Svete zgrade prije i poslije Konstatinova edikta, crkvena arhitektura u Orientu u petom i šestom vijeku. Isti će predavati o osnutku, granicama i diobi bizantinskog patriarhata*. — Osim toga će prof. Mulla nastaviti svoja predavanja o muhamedanizmu s osobitim obzirom na

istočnu crkvu. I ove godine predavaće se jezici: grčki klasički, biblički, svetih otaca i današnji, turski, ruski, staroslavenski, sirski i arapski. Kao profesori nastupaju: Mulla, Volkonsky, I. Neyrand, E. Power i O'Rourke.

Projekat novog bračnog prava u komunističkoj Rusiji. — Već više mjeseci raspravlja se u ruskoj javnosti o novom projektu bračnog prava, koji je iznijela boljševička vlada. Ovaj prijedlog razlikuje se od kodeksa iz godine 1918., prema kojemu je samo onaj ženidbeni vez stvarao dužnosti i prava, koji je registriran kod državnih organa. Ženidba, koja je sklopljena pred duhovnom osobom ili po crkvenom obredu, nema nikakve zakonske moći (52 statut). Premda je u statutu 133. naglašeno, da nema nikakve razlike između bračne i vanbračne djece i da se porodica ne osniva na zakonitom braku nego na rađanju, ipak je registrirana ženidba bila zapreka, da se novi brak sklopi, dok stari nije zakonito razriješen. Kako se vidi, taj je kodeks bio u glavnom uperen protiv crkvenog braka. U novom projektu u prvom statutu veli se, da je za valjanost braka potrebna registracija, ali se u drugom statutu dodaje, da osobe, koje žive u faktičnom bračnom stanju, imaju pravo registrirati svoj brak, kad ih je volja, sa naznakom vremena, kad su stupili u takvo stanje. Registrirani i još nerazriješeni brakovi ne čine prema ovom projektu zapreke za sklapanje novog braka.

Statut 105-staroga kodeksa glasi: »Brak ne proizvodi zajednicu dobara supruaga«. Statut 106.: »Supruzi mogu sklopiti sve zakonom dopuštene ugovore o imutku«. Novi projekat dodaje statutu 105., da se imutak, koji supruzi steku nakon sklapanja braka, smatra kao zajedničko dobro. Isto tako treba postupati i sa imanjem brakova, koji nisu registrirani. Ovom izmjenom htjela bi sovjetska vlada ženu privezati više uz porodicu. Što se tiče dužnosti međusobne pomoći supruaga za slučaj nemoći i nužde, to su ostale stare odredbe u novom projektu. Statut 19. novog projekta određuje o tome kratko: »Ako se suprug ili supruaga nalazi u potrebi ili nesposobnosti za rad, imade pravo izdržavanja sa strane drugoga, ako je on u stanju prema mišljenju suda pružiti takvu pomoć. Isto pravo uživa ženidbeni drug za vrijeme nezaposlenosti. Dužnost uzdržavanja ne prestaje ni onda, ako se ženidbeni vez raskine. Novi projekat razlikuje se od staroga, što određuje, da sve ovo vrijedi i za neregistrirane brakove. — Iz toga se vidi, da su neregistrirane ženidbe pred državom prema novom projektu jednake registriranim ženidbama i da nema više nikakve ograde za zakonitu ženidbu nego su puštene uzde najveće slobode u ovom pogledu.

Prema starim statutima (86—99) mogao se pred civilnim funkcionarom odmah razriješiti ženidbeni vez, ako su to tražili obojica supruaga. Ako je to zahtijevao samo jedan suprug, onda je stvar

dolazila na razmatranje pred sud, koji je o tome donio odluku. Prema novom projektu ovlašćuje se činovnik, da odmah bez daljnje istrage razriješi žendbeni vez, ako to traži samo jedna strana. Druga se strana jednostavno obavijesti o faktu razriješenoga braka.

Članovi pučkoga komesarijata za pravdu (Krylenko, Brandenburg) iznose za novi projekat ove razloge: Dosadašnji kodeks sa dužnosti registriranih brakova bio je samo privremen. Komunistički duh zahtijevao je, da se registracija odmah u početku dokine, ali se kod nje moralo ostati radi crkvenoga braka. — Veća sloboda braka morala se dati radi velikoga broja ženskoga dijela pučanstva, koje daleko nadvisuje muško pučanstvo. Prema posljednjem brojenju žene u godinama od 20—40 nadvisuju muškarce za dva i po milijuna. »Izvjestija« vele, da ova dva i po milijuna čine veliku »konkurenciju« i da traže raskinuće buržoaske porodice. Sloboda u pitanju registriranja brakova slaže se u glavnom sa današnjim stanjem, gdje radnici većinom žive u faktičnim brakovima. U godini 1922. otpadale su na 10.000 stanovnika oko 132 registrirane ženidbe, u godini 1924. samo 109. — Ova slobodna ženidba, kažu komunisti, treba da zakrči put buržoaskim brakovima sa prostitucijom. Ubijanje djece prestalo je, nakon što je ženidba proglašena slobodnom. »Stid i sramota« buržoazije posve su nestali.

Protiv ovoga rezonovanja dižu se i protivni glasovi. Gen. Solz piše u »Izvjestija«: »Sovjetska vlada mora zaštićivati samo one brakove, koji imaju zadaću dugi zajednički život i odgajanje djece. Takve brakove ne treba registrirati. Kada stupa žena u jedan neregistrirani brak, treba da se opomene, da se nema nadati zaštitu svojih interesa. Ako joj toga ne kažemo, varamo je. Istina zakon kaže: Budi mirna, sve je jednako!, ali stvarno dobiva ona službeni list o izvršenom braku i ništa više. Uopće u nas je u ovom pogledu neobični kaos. Sudovi, koji u svojim odlukama griješe, unose još veći nered u ovo stanje. Alimentacije dosuđuju se u vrlo velikim svotama. Na isplaćivanje se sile ljudi, koji nemaju nikakve veze sa rođenjem djeteta. Sud se ispričava s time: Neko mora da plati...! Zaista, ako sud nezna, ko je otac, mora tako govoriti. Osim toga pokazala se želja žena da na takav način izdržavaju ne samo dijete nego i sebe. Svemu tomu treba jednom učiniti kraj«.

Prema starom kodeksu, a još više prema novom projektu dopušteno je mnogoženstvo. Prava djece nisu nikako zaštićena. Ove godine je u raznim državnim azilima smješteno 278.000 napuštene djece, a osim toga ostalo je bez krova još najmanje 250.000 djece u svim federativnim sovjetskim republikama. Vođe boljševika iznose kao dokaz za vrijednost svoga projekta i to, što će od sada biti manje ubijanja djece. Međutim statistika dokazuje baš protivno. U Lenjin gradu prema službenoj statistici dokazano je

u godini 1925. 41, 7% od svih porodaja ubijanja djece, u Moskvi je taj procenat iznosio 30.

Projekat sovjetskoga zakona raspravlja se u krugovima nacionalnih sudaca, među radništvom i seljaštvom. Sudovi se izražavaju prema projektu vrlo skeptično. Zastupnik jurističkoga društva u Saratovu izjavljuje: »Ja bi želio kazati: dolje sa registriranim brakovima! ali kad stojim pred masama djece bez krova, tada se pitam: Gdje se nalaze načela, da zaštitimo ovu djecu?«

Nezbrinuta djeca postala su prava nevolja za gradove. Posljednje jeseni vodila je sovjetska vlada rat protiv ovoga zla. Mnogo djece bez krova smješteno je na selima kod seljaka.

Radnice i radnici u gradovima izjavljuju se za projekat, dok seljaci i seljakinje glasuju protiv projekta tražeći čvrstoću ženidbenog veza (conf.: J. Schweigl S. I. »Das Soviet-Ehe-Projekt«, *Orientalia Christiana* vol. VI, 1926. str. 269.).

Kardinal Isidor Kijeovski. — Prefekt vatikanske biblioteke Mons. Giovanni Mercati objelodanio je nedavno djelo: »Scritti d' Isidoro il Cardinale Ruteno e codici a lui appartenuti, che si conservano nella Biblioteca Apostolica Vaticana (Studi e Testi« 46. Roma 1926. XI. 176 sa šest slika). Isidor se rodio u Solumu koncem četrnaestoga vijeka. Umro je u Rimu 27. IV. 1463. god. Stupio je zarana u red Sv. Vasilija. Kao takav postao je protoigumenom manastira Sv. Demetrija u Carigradu, gdje se isticao sa svojim velikim znanjem, krjepošću i darom govorništva. God. 1434. nalazio se kao član poslanstva istočne crkve na koncilu u Baselu. 1437. imenovan je metropolitom Kijeva. Na koncilu u Florenciji istakao se uz Besariona kao veliki zatočnik unije i to ne iz političkih nego iz čisto vjerskih razloga. Njegovom uplivu imade se najviše zahvaliti, da je uopće došlo do unije i da se ona kasnije uzdržala u Grčkoj i na Ukrajini. God. 1439. imenovao ga je Papa svojim legatom za Litavsku i Rusiju. Iste godine imenovan je kardinalom i kao takav stigao je 1441. u Moskvu. Veliki knez Vasilije dao ga uapsiti. Sabor biskupa proglasio ga lišenim crkvenih časti. Isidoru je uspelo uteći iz zatvora 1643. god. Kad je stigao u Rim, imenovao ga je Nikola V. biskupom sabinskim. Godine 1452. poslat je kao papinski legat u Carigrad, gdje se u crkvi Svete Sofije održala velika svečanost prilikom proglašenja unije. Kad su Turci zauzeli Carigrad, spasio se u odijelu roba i tako došao preko Venecije u Rim. Pijo II. postavio ga je carigradskim patrijarhom. (Hefele: *Conciliengeschichte* VII., Pastor: *Geschichte der Päpste seit dem Ausgang des Mittelalters* I.).

B. de Urbino (*Orientalia Christiana* 1926. god. str. 291) iznosi prema izvornom tekstu pismo Pape Eugena IV. upravljeno 11. junija 1445. Isidoru. Papa bodri Isidora ovim riječima: »Te vero, fili, exhortamur in Domino, ut in facto unionis tui similis sis. tecum

ipse certes ac te in dies superes, nam si, antequam sacrosanctae Romanae ecclesiae filius esses, tantum unionis studio invigillabas, quantum Nos ipsi novimus, intelligis profecto, quantum nunc debeas, cum eiusdem ecclesiae non parvum iam membrum factus es.

Pitanje o boravljenju apostola Petra i Pavla u Rimu. — O tom pitanju napisao je prof. univerziteta M. Georgijevski u »Hrišćanskom Životu« (1926. str. 250—255) informativni članak, u kojem iznosi najprije rezultate znanosti prema H. Lietzmann-u (Petrus und Paulus in Rom, Bonn 1915.), A. de Waal-u i Pavlu Stieger-u, koji su učinili poznata otkrića kopanjem ispod crkve Sv. Sebastijana. Georgijevski na osnovu tih arheoloških dokaza postavlja zaključak, da sada više nema ni najmanje sumnje o boravku Petra i Pavla u Rimu i o smrti obojice apostola u tom gradu. »Uporni skeptici mogu da ostanu na svojim sumnjama, jer njima možemo dati samo indirektno dokaze. Ali tada morali bi oni da sumnjaju i u mnoga druga istorijska fakta već primljena od naučne kritike«.

Nakon ovih dokaza izbacije se valjda iz svih priručnika za srednje škole i za bogoslovije neistina, da Sv. Petar nije umro u Rimu i da nije osnovao rimsku crkvu.

Odnosi između srpske crkve i prečanskih pravoslavnih crkvi.

— Crkveni centralizam, koji je počeo svoj rad s ukidanjem Karlovačke patrijaršije, podigao je protiv sebe jaku opoziciju u svim prečanskim krajevima: u Bačkoj i Banatu, u Bosni i Hercegovini i u Srijemu. Osnivanje pećske patrijaršije i njezino spajanje sa beogradskom mitropolijom nije unijelo nikakvoga novoga života u pravoslavnu crkvu. Sva se reforma sastoji više manje u tomu, što je beogradski metropolita preko titula pećske patrijaršije došao do imanja karlovačke mitropolije. Jedan od skrajnjih opozicionaraca prota Jeremić piše o tomu između ostaloga u članku »Valjak«: »Naši poštovani čitaoci znaju, koji je to »Valjak«. To je »Valjak«, koji je izazivao i koji sve više izaziva i izraduje jedno nezadovoljstvo u Srpskoj Crkvi. Taj »Valjak«, o kojem govorimo, izazvao je Bosnu i Hercegovinu, izaziva neprestano i Karlovačku Mitropoliju. Bosna i Hercegovina je već u frontu borbe protiv toga »Valjka«. Karlovačka mitropolija još nije cela u tom frontu... Za sada su u tom frontu rezolucionari sveštenici rukovođeni istinskim crkvenim Jedinstvom protiv »Valjka«, koji pod firmom lažnog »Jedinstva« razriva i ubija istinsko jedinstvo i pod čijim pritiskom sve više i sve gušće niče korov razdora i nemira u ujedinjenoj Srpskoj Crkvi... Taj »Valjak« je demon razjedinjavanja duha, ljubavi i rada u našoj Crkvi. Jer taj fatalni »Valjak«, koji lomi i krha, koji poništava i utamanjuje sve dosadašnje kulturne, organizacione, pa i materijalne tekovine po nekim ujedinjenim crkvenim oblastima, taj nesretni i obesni valjak pritiskom svojim i svojom drastikom, svojom nepromišljenošću i ignorancijom, sve više sabija našu uje-

dinjenu Crkvu u jednu totalnu neaktivnost i neproduktivnost, u jednu životnu, kulturnu i etičku nesposobnost, u zastoj i nazadak. To je »Valjak naših arhijereja iz Srbije i južne Srbije. Čast izuzetku. To je »Valjak« njihove brojne nadmoćnosti prema minoritetu Arhijereja iz drugih crkvenih oblasti. To je »Valjak« u ovoj brojno-nadmoćnosti isprsene agresivnosti, hegemonštine, stisnute pesnice sa mrzovoljom surevnivošću i zavidljivom mržnjom, a sa neograničenim apetitom na imovinu — baš Karlovačke Mitropolije, koji apetiti će rezultirati sa mnogim fatalnim za Crkvu epilozima... Novac i vlast! To je glavni kompleks ideologije i mentaliteta u neke gospode... »Valjak« radi i »Valjak« će raditi i dalje, na zlu ujedinjene Srpske Crkve (»Hrišćanski Život« 1926. god. str. 266). Uredništvo »Hrišćanskog Života« veli, da su ove tužbe teške naravi i da bi pisac morao iznijeti i dokaze, jer je poznato, da se najbolji dio arhijereja nalazi baš u Srbiji i južnoj Srbiji.

Fakultativni brak. — S. Troicki, prof. univerziteta, izdao je knjigu: »Crkveni ili gradanski brak. Biblioteka savremenih religiozno-moralnih pitanja. Knj. 17. Beograd 1926. god. Pisac, profesor crkvenog prava na pravnom fakultetu u Subotici, tuži se na raznolikost zakonodavstva u našoj državi u pitanju bračnog prava.

Tu su razliku počeli zloupotrebljavati i neki pravoslavni sveštenici, koji su se civilno vjenčali na teoritoriju Bačke i Banata. Tako se nedavno civilno vjenčao u Subotici umirovljeni profesor zagrebačkog pravoslavnog bogoslovnog fakulteta Vladan Maksimović, nakon što se razveo sa svojom ženom. Kumovali su mu paroh subotički i njegova žena.

Troicki predlaže za našu državu kao najbolji način sklapanja **brakova tako zvani fakultativni brak**. Svakome je pušteno na slobodu, da se vjenča ili u crkvi prema crkvenim zakonima ili pred državnim činovnikom civilno. Crkva ne će time ništa izgubiti nego će samo još porasti njezin unutarnji duh, jer će se kod nje vjenčati istinski vjernici. Fakultativni brak da postoji u Engleskoj, Sjedinjenim Američkim državama, Švedskoj i Česko-Slovenskoj republici. Troicki se poziva na načelo: consensus facit nuptias i tvrdi, da je na tome gledištu stajalo i pravo pravoslavne crkve za prvih devet vijekova i samo je **državni apsolutizam bizantijskih careva** učinio crkveni brak obveznim, dok je crkva bila dugo vremena tomu protivna.

Temeljna pogriješka profesora Troickoga nalazi se u tome, što on zaboravlja dogmatsko načelo, da brak među kršćanima ne može biti jedan obični civilni akt nego da je on u biti svojoj tajna, sakrament. Kršćani ne mogu ući u ženidbenu zakonitu zajednicu bez sakramenta. Ako je brak tajna, onda crkva imađe pravo, da stavlja izvjesne kondicije, koje se moraju ispuniti, ako se brak hoće smatrati zakonitim. Takva je kondicija, da se brak sklapa

pred zakonitim svećenikom i pred svjedocima. U tom pogledu nema nikakve dogmatske razlike između pravoslavne i katoličke crkve.

Što se tiče napose učenja istočne Crkve, neka se isporedi Dr. Nikodim Milaš: *Pravoslavno Crkveno pravo*. Zadar 1890. str. 532—538. Zhisman: *Das Eherecht der orientalischen Kirche*, Wien 1864. str. 94—124.

Rimsko-bizantijsko pravo definira brak kao doživotnu vezu muža i žene i zajednicu božanskoga i čovječanskoga prava: „*Γάμος ἐστὶν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνίφεια καὶ συγκλήρωσις τοῦ βίου παντός, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία*“ (Basilica XXVIII. 4. 1. Heimbach III. p. 166.).

D. Marić (*«Hrišćanski Život»* 1926. god. str. 269.) pristaje uz mišljenje Troickoga i fakultativni brak naziva »najboljim načinom izmirenja pogleda između crkve i države«.

Nauka istočne crkve o sakramentu krsta. — P. Theophilus Spáčil D. I., profesor komparativne teologije na papinskom orientalnom institutu u Rimu, izdao je među izdanjima: *«Orientalia Christiana»* (1926. str. 179—263) radnju: *«Doctrina Theologiae Orientis Separati de Sacramento baptismi»*. Ta rasprava stoji u vezi s raspravama *«Conceptus et doctrina de ecclesia iuxta theologiam Orientis separati (Orientalia Christiana 1923. god. 33—72; 1924. god. 37—132)*. Pisac iznosi u uvodu opširnu literaturu o tom pitanju. Radnju je podijelio u tri dijela. U prvom dijelu razlaže nauku simboličkih knjiga istočne crkve o sakramentu krsta, u drugom dijelu govori o nauci novijih pravoslavnih bogoslova o ovom sakramentu, a u trećem dijelu podvrgava kritici nauku pravoslavne crkve o krštenju uronjivanjem u vodu, o krstu podijeljenom izvan prave crkve i o tako zvanoj »ekonomiji«. Nauka simboličkih knjiga: *Pravoslavno ispovijedanje Petra Mogile, kijevskog metropolite (1433.—1446.) iz godine 1443.; ispovijest Dositeja, patriarha Jerusalemskoga protiv protestantskih novotarija prihvaćena na saboru u Jerusalemu 1672.; ispovijest Metrofana Kritopolusa, patrijarhe aleksandrijskog napisana oko 1624. do 1625. i izdata na svijetlo 1661. god.; odgovor patrijarhe Jeremije dat tibinškim protestantskim profesorima u Carigradu 1576. god.; katekizam Filareta, metropolite moskovskoga izdat po nalogu sv. sinoda 1823., razlikuje se od katoličke nauke u tome, što se postavlja kao materia proxima sacramenti trostruko uronjivanje. Metrofanos ne traži uronjivanje kao uvjet za valjanost tajne iz razloga, što se on u nekim tačkama htio približiti protestantskoj nauci, koji krste kao katolici per ablutionem. Nadalje se nauka simboličkih knjiga razlikuje od katoličke nauke, što se u nekim tvrdi, da krštenici dobivaju opravdanje po vjeri roditelja ili kumova. — Iz simboličkih se knjiga ne vidi jasno, da li je valjan sakrament krsta po-*

dijeljen od laika *extra casum necessitatis*. — Isto tako se ne rješava pitanje, dali je sakramenat valjan, ako ga heretik podijeljuje.

Iza toga opširno raspravlja o nauci novijih istočnih teologa o sakramentu krsta. Njihova nauka razlikuje se od katoličke prvo u tome, što oni traže, da se sakramenat podijeljuje ne per ablutionem ili pače per aspersionem nego trostrukim uronjivanjem. Uronjivanje odgovara staroj tradiciji, primjerima Krista i apostola. Ono jedino označuje učinak ovoga sakramenta: potpuno oproštenje grijeha i razlog ovoga učinka, t. j. da krštenik bude s Kristom pokopan i da s njime uskrsne.

Što se tiče forme sakramenta prebacuju katolicima, da su staru formu: *Baptizetur servus Dei...* pretvorili samovoljno u novu: *Ego baptizo te...* Grčka forma imade osnov u svetom pismu. Ona odgovara više Kristovom duhu, njome se označuje, da je pravi auktor sakramenata Krist i tako zatvara vrata svakoj oholosti. Treća razlika sastoji se u tome, što katolici uče, da sakramenat krsta može dijeliti Židov ili poganin. Kako će poganin ili Židov krstiti u ime Svete Trojice, kad u nju ne vjeruje? Ova katolička nauka osniva se na teoriji »ex opere operato«. Nadalje Mesoloras (Simbolika ortodoksne istočne crkve, Atene 1893.) spominje i tu razliku, što katolici dopuštaju podjeljivanje krsta laicima izvan slučaju nužde i što dozvoljavaju kao kumove Židove ili pogane. — Malinovski nabraja k tomu neke obrede, koje su katolici unijeli u sakramenat kao davanje soli u usta djetetu i mazanje sa slinom (Pravoslavnoje dogmatičeskoje bogoslovije str. 93.).

Ove razlike navedene su prema bogoslovima: Mesoloras, Malinovskij i Jakšić (Odstupanje rimokatoličke crkve od pravoslavne u učenju o tajni sv. krštenja, Bog. Glasnik 1902. str. 397—495.).

U trećem dijelu raspravlja pisac o najvažnijim razlikama u učenju istočne i zapadne crkve. Grčka teologija uči, da je krst nevaljan *extra casum necessitatis*, ako se dijeli per ablutionem ili per aspersionem. Isto tako smatra sakramenat nevaljanim, ako je podijeljen izvan krila pravoslavne crkve. Po »ekonomiji« priznaje ipak sakramenat krsta valjanim, ako je podijeljen per ablutionem ili per aspersionem ili izvan pravoslavne crkve od lica, koje nije poganin niti Židov nego vjeruje u Sv. Trojstvo. Ruska teologija priznaje valjanim sakramenat krsta, koji je podijeljen izvan pravoslavne crkve, ako je minister sacramenti vjerovao u Sv. Trojstvo, ali u tom slučaju ne prizivaju kao Grci na »ekonomiju«. Krst podijeljen bez uronjivanja teoretski ne priznavaju valjanim, ali u praksi ne krste ponovno katolike, koji prelaze na pravoslavlje.

Pisac brani katoličku nauku u obje tačke i ističe, kako sakramenat krsta, ako je nevaljan, ne može postati valjanim po »ekonomiji«.

Radnja je novi prinos razbistrenju dogmatskih razlika između istočno-pravoslavne i katoličke crkve.

Neka mi bude dozvoljeno ovom prilikom samo nešto napomenuti. Dr. Nikodim Milaš, koji bez svake sumnje imade veliki ugled u pravoslavnoj crkvi, piše u »Pravoslavnom crkvenom pravu« (op. c. str. 524, 525.): »Isto tako kroz miropomazanje bivaju primani (u pravoslavnu crkvu) i rimokatolici i jermeni, koji prije, nego što će prijeći u pravoslavlje, nijesu bili zbog nekog razloga miropomazani od svojih episkopa, ili zakonito postavljenih sveštenika. U pogledu rimokatolika uslijed vanrednih prilika, koje su nastupile; bile u onošajima grčke crkve i rimokatoličke crkve, izdana je bila na carigradskom saboru 1756. jedna opća naredba, da svakog rimokatolika, koji želi da prijede u pravoslavnu crkvu, treba iznova krstiti. Slično ovome bila je izdana u Rusiji još 1620. na jednom moskovskom saboru ista jedna ovakva naredba, a uslijed onakvih istih prilika kao u grčkoj crkvi. Ali ove naredbe, pošto se kose sa općom praktikom istočne crkve nekolikih vijekova, od doba razdijeljenja crkava i do XVII. vijeka, to one niti nemaju niti mogu imati opšte obavezni značaj. Naši današnji slovenski trebnici pokazuju nam pravilni i historički opravdani čin primanja rimokatolika u pravoslavnu crkvu.«

Stanovište Dra Nikodima Milaša je posve ispravno. Prije svega treba ispitati nauku službene crkvene knjige za podjeljivanje sakramenata: »Trebnik«. Premda su i u njemu činjene neke korekture, ipak nije on mogao biti podvržen utjecajima, kojima su bile podvržene tako zvane simboličke knjige i pod kojima su pisali bogoslovski pisci. Mnoge simboličke knjige i većina bogoslovskih pisaca nastoje da pronadu što više razlika u učenju između istočne i zapadne crkve, ne bi li tako došli do što većega vjerskoga diferenciranja za održanje pravoslavlja protiv sjedinjenja. Osim toga protestantska nauka vršila je i vrši danas ne mali utjecaj.

Ovom prilikom spominjem usput jedan izvještaj o učenju srpske pravoslavne crkve o sakramentu krsta, koji se nalazi u arhivu De Propaganda Fide: »Scritture riferite nei congressi di Seruia« vol. I. fol. 12. U tom se izvještaju veli: »Combattono il nostro battesimo, e peggiori degli anabaptisti dichiarandolo invalido e nullo, ci tengono veramente pagani e perciò impuri li nostri sagrifizi, santuari e sacramenti. Non può negarsi la credenza mallvaggia, perchè è autorizzato dalla pratica del pari sacrilega et iniqua. Ribbatezzano li nostri cattolici e col fatto ci dichiarano

etnici e pagani... Negandosi la validità del nostro battesimo. — Certamente gli antichi Donatisti dell' Africa pare siano rissorti negli Serviani moderni. Negavano pur esse la validità del nostro battesimo... Anche nel catechismo del loro battesimo conferito agli cattolici adulti apparisce l' impietà sempre armata d' odio mortale contro il sacro rito latino, perchè a giusta, che li cattolici ricercano inanzi il santo lavacro: *abrenuntias sathanae? et omnibus operibus eius et omnibus pompis eius?* essi pure col più sacrilego parallelo fanno le tre interrogazioni, ma che non possono sentirsi senza errore, dimandano: *abrenuntias Papae romano? abrenuntias jejunio sabbatino? abrenuntias cruci latinae?*«.

Srpski Trebnik iz godine 1856. propisuje ovu formu sakramenta krsta: *Kreščaetsja rab božij vo imja Oca, aminj, vo imja Sina, aminj, vo imja Svjatago Duha, aminj. Ninje i prisno i vo vjeki vjekov. aminj.*«

Radnja je Spačilova napisana s velikim poznavanjem nauke istočnih bogoslova. Premda se raspravlja pitanje polemičnoga sadržaja, ipak u njoj i nema polemike nego iz svakoga retka govori istina i ljubav. Djelo će mnogo doprinijeti bistrenju pojmova u pitanju dogmatskih razlika.

Bibliografija. Dr. Ksenija Atanasijević: *Car Julijan Apostata*, Beograd 1926.

Srpska inteligencija i srpsko građanstvo je u ogromnoj većini indiferentno prema pravoslavnoj crkvi. Iz indiferentizma rađa se malo po malo ateističko-poganski pokret protiv vjere. I u katoličkim zemljama opaža se slična pojava, i ako ne u tolikim dimenzijama, ali u katoličkih naroda postoje i reakcije na indiferentizam i ateizam. Pravoslavlje je do sada slabo reagirilo. Ponajviše se obrana sastojala u kršćanskim glasilima, ali niko nije pomislio na organizirati pokret u tom pravcu. Pravoslavna srpska crkva morala bi danas uvidjeti, da imade istu frontu protivnika pred sobom, koju imade i katolička crkva. Bojazan pred tobožnjim »klerikalizmom« je bez svake stvarne osnove, jer se ovdje radi o čuvanju osnovnih kršćanskih načela kršćanstva. Val indiferentizma i ateizma iz gradova širi se i po selima.

Dr. Ksenija Anastasijević, docentkinja univerziteta u Beogradu, je jedna predstavica ateističkog pokreta. Ona u svojoj radnji prikazuje Julijana Apostatu kao spasitelja poganske kulture pred nabujalom nekulturnom kršćanskom masom. Dr. Marić u prikazu radnje dokazuje neistinost historijskih toza autorice (*Hrišćanski Život* 1926. str. 140—142.).

Prota Sava Petković: *O netačnom čitanju crkvenoslovenskog jezika u našoj crkvi*. Srijemski Karlovci 1926. god.

Poznato je, da stari crkveni slavenski jezik drugačije čitaju Bugari, drugačije Srbi i Hrvati, na drugi opet način Malorusi i Bjelorusi, pa Veliko-Rusi. Bugari su ekavci, Hrvati i Srbi ijekavci, Malorusi ikavci, a Veliko-Rusi ijekavci. Svaki izgovara prema svom jeziku. Još je veća nevolja sa akcentom, jer svaki osim Rusa neće akcentat prema svom narodnom jeziku. Odnosaji između slavenskih crkvi takvi su danas, da se na jednako izgovaranje i akcentuiranje ne može ni pomišljati. Petković upozoruje na krivi izgovor staroslavensštine.

Mirko Jovanović: Sveti Kliment, episkop slovenski, Skoplje 1925. god. — Bugari svojataju Klimenta za sebe, a Srbi za sebe. Historijska je činjenica, koju nikad ne će moći pobiti Jovanović ni ko drugi, da je Kliment učenik Svetih Apostola Ćirila i Metodija i da je kao takav bio slovenski prosvjetitelj i gorljivi pristaša crkvenog jedinstva, a ne širitelj grčkog bizantinstva. Djelovanje Klimenta u današnjoj južnoj Srbiji bilo je upereno protiv greciziranja upravo onako, kako je bilo upereno djelovanje Ćirila i Metodija protiv latiniziranja u Moravskoj i Panoniji. Rim je podupirao slovenske aspiracije protiv Grka. Već je to dokazom, da Kliment nije mogao biti protivnikom Rima.

Četirigodišnjica »Hrišćanskog Života«. »Hrišćanski Život« nalazi se u petoj godini svoga izlaženja. Pokrenuli su ga bogoslovski pisci u Srijemskim Karlovcima. Do početka 1926. god. bio je urednikom Justin Popović, a sa prvim, januara 1926. primio je uredništvo Vel. T. Arsić. List je dobro uređivan. Prema katolicima vodi umjerenu polemiku i nastoji biti u svakoj prilici objektivnim. Prema službenim predstavnicima pravoslavne Crkve sačuvao je samostalnost tako da može kritizirati sve pojave u pravoslavnoj crkvi. Dogadalo se, da je ta kritika katkada predaleko zalazila, ali je to sve bilo učinjeno u najboljoj namjeri. Novi urednik napisao je u značajnom uvodniku »Meo periculo« za prvi broj 1926. god. među ostalim i ovo: »Hrišćanski Život ulazi u petu godinu poštenih napora i pokušaja, da uradi makar nešto za pobjedu hrišćanstva u našem narodu. Pune četiri godine on se očajno probija kroz kaos, u kome je naš posleratni versko-crkveni život, i pokušava da ukaže na put, kojim se po njegovom mišljenju jedino može izaći iz vrtloga, u kome se koprcamo. Četiri godine zvonu on na uzbunu protivu zbrke najnehrišćanskijih shvatanja i talasa nečuvjenih poroka i korupcije, koji prete da najzad sasvim spuste kriterijum idejnih vrednosti sadanjeg versko-crkvenog pokoljenja i definitivno atrofiraju njegovu moralnu svest... Od kratkovidnosti i nedoslednosti pati na prvom mjestu naš Episkopat. Imamo 22 više 5 = 27 arhijereja. I brojno to je zamašna cifra. Šta ona predstavlja idejno, osjećajno, voljno? ... Nikada naša crkva nije bila na sudbonosnijoj istorijskoj prekretnici nego danas i ni-

kada na čelu njenom nisu bili nesposobniji ljudi nego danas. U našem episkopatu pored retkih primjera istinske kulture, dalekovidnosti i poštenja ima i takvih ljudi, koji su apsolutno nesposobni da shvate težinu i tragičnost položaja, u kome smo i da se uzdignu makar i za momenat iznad sitnih želja, ličnih ambicija, zakulisnih mahinacija, intriga i inata radi opšteg dobra crkve. Idejno, moralno i voljno naš je episkopat strahovito heterogen. Ta omrtvljenost je do sada onemogućavala svaki njegov sistematski rad i kolektivni napor... Sve druge konfesionalne grupe u našoj zemlji umjele su da se u vrtlogu posleratnih događaja snađu brže i bolje od naše nacionalne crkve. I dok su drugi iskorišćavali pogodne psihološke i političke momente za učvršćivanje svoga položaja u posleratnoj situaciji, mi smo se ili međusobno svadali, ili svetkovali uspomene na staru slavu i kitili se odlikovanjima, ostavivši samoj pastvi da se brine o sebi...» Arsić stavlja na koncu članka više prijedloga za reformiranje srpske pravoslavne crkve. Prije svega ne smije biti nikakva »zataškavanja« o životu pojedinih crkvenih dostojanstvenika. Ako je kleveta, na sud s klevetnikom. Ako je pak fakt, onda dolje mitra i brada! — »Neki duhovni sudovi po pričanju onih, koji su od njihove pravde stradali, postali su legla korupcije«. Neka se istraži, da li za mito dijele parohije, da li se po mitu razvode brakovi? — »Manastiri, većina od njih, nisu više domovi molitve, skloništa za podvizavanje, idejno i moralno usavršavanje već legla neradnika, dembelana i razvratnika. Bezočnost ovih ljudi je tolika, da oni svoje metrese javno predstavljaju kao svoje gospode«. — Po drugim važnim i najvažnijim crkvenim institucijama i nadležstvima švrlljaju nesposobni i ljagavi ljudi, koji su od kršćanstva dalje no poganci«.

»Hrišćanski Život« traži: rastavu crkve od države tako da crkva dobije potpunu slobodu; unutarne ozdravljenje, da svi počev od patrijarha pa sve do najobičnijeg člana budu na svom mjestu i na svom poslu; jedinstvo srpske pravoslavne crkve; očišćenje nacionalnog kršćanstva od njegova historijskog balasta; drugi brak sveštenstva ali u sporazumu sa svim pravoslavnim crkvama; uređenje materijalnog stanja svećenika, ali ne od države, nego od crkve, da se mogu posve posvetiti njezinoj službi; manastire treba oduzeti iz ruku »nominalnih kaludera, a stvarnih, poligamista«; uređenje agrarnog pitanja tako, da crkva dođe do svojih prava.

Arsić je do sada izdao šest brojeva »Hrišćanskog Života«. Od važnijih članaka spominjemo u godištu 1926.: Malahov: Sub specie aeternitatis« (str. 18—26); Troicki: Povodom nove tarife za pravoslavno sveštenstvo (str. 49—58); J. D. Stojanović: Inteligencija i religija (70—79); Vel. Arsić: Moralna kriza našega društva (97—117); Troicki: Bračno zakonodavstvo srpskog Arhijerejskog sinoda (181—184); episkop O. Nikolaj: Zavesa (193—201); Troicki:

O smislu 54. pravila Trulskog Sabora (202—221); Živojin Perić: O dvama elementima (zlom i dobrom) u privatnom subjektivnom pravu (221—232); Glubokovski: Nikejsko- Konstatinovski zaveti (241—250).

Dr Jakšić i problem sjedinjenja pravoslavne i katoličke crkve.

Dr. phil. i Mag. Th. D. Jakšić napisao je u »Hrišćanskom Životu« seriju članaka pod naslovom: »Vlast u Hristovoj Crkvi; dekreti Vatikanskog Sabora i problem sjedinjenja crkava« (1925.: str. 376—382, 494—502, 531—542. 1926. god.: 31—37, 65—70). U uvodu spominje pisac, kako nakon katastrofe svjetskoga rata svi obraćaju lice svoje prema kršćanstvu kao jedinom riješenju teških životnih problema. Da kršćanstvo bude doraslo svojoj velikoj zadaći, potrebno je, da se ujedini. To bi se jedinstvo osobito blagotvornim pokazalo u našoj državi. Dalje spominje iz god. 1903. polemiku sa Aurelijom Palmijerijem i svoje djelovanje kao predstavnika ruskog sinoda na međunarodnim starokatoličkim kongresima u Oltenu 1904. god. i u Kölnu 1913., gdje se radilo o ujedinenju pravoslavne i starokatoličke crkve i gdje se »mnogo napadalo na Rim, na papstvo, ali baš moram priznati sa strane manje uglednih starokatolika«. On je stajao na stanovištu ujedinenja sa starokatoličkom crkvom ne iz mržnje prema rimskoj crkvi, nego radi toga da ruska crkva nade na zapadu sebi saveznika i da tako uspješnije radi na sjedinjenju Rimske crkve sa Pravoslavnom. Spominje, kako Rimska crkva nema nikakva razloga da bude nezadovoljna sa ruskom crkvom, jer je upravo Rusija u osobi Aleksandra I. nakon pada Napoleona upostavila svjetsku vlast Pape. — Iza toga spominje velike zasluge u prošlosti i sadašnjosti katoličke crkve za napredak i kulturu čovječanstva. — Ujedinenja crkva mogla bi mnogo dobra učiniti za ozdravljene Evrope, jer se opet obnovila žestoka borba između židovstva i kršćanstva.

U drugom dijelu donosi nauku Vatikanskoga Sabora o primatu Petrovom i njegovih nasljednika, rimskih biskupa. Klasično mjesto Mat. 16, 16—20 tumači, da je »Gospod na osnovu Crkve položio ispovijedanje ap. Petra (razumije se i ostalih apostola), koji je rekao, da Isus Hristos Sin Boga Živoga«. Tu tezu dokazuje izjavama Svetih Otaca: Ambrozija, Jeronima, Augustina, Leona Velikog Pape, Ćirila Aleksandrijskog, Teodoretta Cirkog. Kozme, Kasidora i Ivana Damaštanskog, koji da svi govore o ispovijedanju Petrovom kao temelju Crkve.

Znanstveno je danas utvrđeno ne samo sa katoličke nego i sa protestantske strane, da se direktni i literalni smisao ovih riječi proteže na osobu Sv. Petra. Treba priznati, da su neki Sveti Oci u borbi protiv Arijeva bezboštva tumačili ove riječi u prenesenom značenju o vjeri Petrovoj u božanstvo Kristovo, ali većina od njih uzima ove riječi u literalnom značenju o osobi Petrovoj. Ovo pre-

neseno značenje ne stoji u kontradikciji sa prvotnim literalnim smislom (cfr. H. Bruders: Zeitschrift für katholische Theologie XXXIV. 1910. str. 659, XXXV. 1911. 79 sl., 292, 464, 690.; K. Adam: Tüb. Theol. Quartalschrift 1. c. 49, 161. Tumačenje ovoga teksta nije bilo u prvoj crkvi jednako. Progres u razmišljanju teksta išao je uporedo sa sve većim upoznavanjem primata). Iz same se radnje vidi, da je Dr. Jakšić mnogo studirao, pa ga molim, da proučava i radnju: Theophilus Spáčil: Conceptus et doctrina de ecclesia iuxta theologiam Orientis separati (Orientalia Christiana 1924. pag. 37—132, a osobito pag. 94 sl.). Neka se ispituju izvještaji: Vasilija Ahridskog (epistola ad Hadrianum IV. Migne 119, 930), Germana (Epist. ad Gregorium IX), Nicete Paflago (orat. 3), Petra Antiohenskog, Teofilakta, Teofana Kerameuskoga, Eutimija Zigabenes, Nicefora Caliksta, Xantopulosa. Neka se isporodi nauka velikoga Teodora Studite i Sv. Metodija u slavenskom prijevodu Nomokanona. Prvi su živjeli poslije Cerularija, a posljednja dvojica neposredno prije Fotija i za vrijeme njegovo. Dr. Jakšić citira za svoju tezu Ćirila Jerusalemskoga (Mg 77, col. 58). Međutim neka izvoli pogledati izvještaji istoga Ćirila u radnji: S. Tyszkiewicz: Der hl. Petrus in den Schriften Cyrills von Alexandrien (Zeitschrift für kath. Theologie 1919., p. 543). Dr. Jakšić spominje izjavu Sv. Ivana Hrisostoma iz 82. besjede na Evandjelje (Mg. 77, col. 58), pa neka si pogleda radnju: N. Marini: Il primato di S. Pietro e de suoi successori in San Giovanni Crisostomo, Roma 1919. — Dr. Jakšić citira za svoju tezu Teodoretta Ćirskog i to njegovu 46. poslanicu, pa neka vidi njegove izvještaji: In epist. ad Galatas I, 18, M 79, 432. Osim toga neka pogleda izvještaji Nila (Mg. 79, 423), Grgura Niškoga (Mg. 46, 734), i t. d. apud Spáčil op. c. pag. 118.

Dr. Jakšić dodiruje odnošaj Sv. Pavla prema Sv. Petru. O tom pitanju imade opširna literatura. U poslanici I. Kor. 1, 12 nabraja Pavao ovim redom: »Ego quidem sum Pauli, ego autem Apolloni, ego vero Cephae ego autem Christi«; ibid. 3, 22. stoji ovaj red »Omnia vestra sunt, sive Paulus, sive Apollon, sive Cephas... vos autem Christi, Christus autem Dei«. Gradacija je uzlazna. Prvi je Krist kao primarni fundament Crkve prema I. Kor. 10, 4: »Fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter id, quod positum est, quod est Christus Iesus«, drugi je temelj Petar ne per se nego per Christum, vidljivi vidljive Crkve. — U poslanici Galacanima pripovijeda Pavao, da je bio u Jerusolimu, da vidi i upozna Cefu-Petra (1, 18), s njime je proboravio 15 dana. Kad je ponovno pošao u Jerusalem, bili su ondje kao stupovi Jakob, Cefa, Ivan (2, 9). Oni su priznali njegov apostolat, koji je bio isporoden s apostolatom Petrovim (2, 7 sl.). Protiv uzbuna Židova, koji su od pogana tražili obrezanje kao preduvjet za primanje sakramenta krsta

i koji su prikazivali Pavla kao došljaka, koji nije pravi apostol dokazuje Pavao svoje apostolsko poslanje dvjema argumentima: prvi je argumenat u tome, što je on od Boga pozvan, a ne od ljudi kao apostol, a drugi argumenat crpe iz priznanja crkvenoga autoriteta. Zanimivo je, da Pavao zove Petra baš na ovim mjestima Cefom. To nam jasno svjedoči, da je on dobro znao za riječi Kristove kod Mateja i da ih je razumio o Cefi t. j. pećini, Petru.

U poznatom sukobu u Antiohiji nije se radilo o dogmatskom nego o disciplinskom pitanju. Dogmatsko pitanje bilo je već riješeno vizijom, koja je data Petru, koji je prvi pokrstio Kornelija i njegovu rodbinu bez prethodnoga obrezanja. (H. Dieckmann: De ecclesia I. pag. 343.—344.).

Što se tiče postupaka Petrovih poslije obećanja primata, o kojima govori Dr. Jakšić (str. 531), kao: o nerazumijevanju Petrovom Kristova stradanja; o njegovom odricanju, to iz toga ništa ne slijedi protiv njegova primata, jer se tu radi o ličnim grijeskama.

Što se tiče klasičnog teksta Sv. Ivana 21, 15—18, ne vidi tu Dr. Jakšić podijeljenje primata Petru nego govor »o ličnom životu apostola«. U tome pisac nije protumačio najvažnije i jedino pitanje: Što znače riječi: Pasi jaganjce moje, pasi ovce moje.

Za potvrdu svoje teze iznosi Ireneja i Cyprijana. Na koncu se poziva na jedan apokrifni govor Jurja Strossmajera na Vatikanskom saboru (Dr Janko Oberški: Hrvati prema nepogrješivosti Papinoj prigodom Vatikanskoga Sabora 1869/70. Križevci 1921.). Konkretno ništa ne govori o sjedinjenju crkvi, ali to sjedinjenje očekuje.

I mi ga očekujemo, jer smo uvjereni, da do njega mora doći, budući da je fronta indiferentizma, židovstva i ateizma sve jača i sve veća. Katolička Crkva za sjedinjenje ne traži nikakva služništva, nego priznanje nauke o osnovima Crkve, kako je ona izložena u Sv. Pismu, kod Sv. Otaca i na vaseljenskim saborima. Specijalno Južni Slaveni nemaju nikakva povoda, da se udaljuju od jedinstva s katoličkom crkvom. Rim nije nikad ništa na žao učinio ni Srbima, ni Bugarima. Tradicija Stjepana Prvovjenčanoga ne daje se tako lako izbrisati. Ona mora doći ponovno do vrjednosti.

Dvadeset i peta godišnjica metropolite Šeptickoga. — Jedna od najmarkantnijih ličnosti istočne slavenske katoličke Crkve bez svake je sumnje lavovski metropolita Dr. Andrija Šepticki. Njegov crkveni položaj vanredno je težak. Na jednoj strani trebao je da izdrži upravo gigantsku borbu sa velikoruskim ili moskovskim carističkim pravoslavljem. Za vrijeme svjetskoga rata uhvatiti su ga caristički imperijalisti i držali dugo vremena u zatočenju u Rusiji. Uza sve to nastupao je Šepticki prema ruskoj pravoslavnoj crkvi sa puno razumijevanja i sa puno ljubavi. On je ideju unije sveo u pravu kolotečinu. Prema njemu ne znači ona

uzmak pravoslavlja, ne znači kapitulaciju nego povraćanje staroj ortodoksiji, starom jedinstvu, starom teženju ruskoga i ukrajinskoga naroda, koji nikad nije prekinuo sve veze s Petrovim nasljednicima. Šepticki je znao, da se do jedinstva ne dolazi polemikom, mržnjom, predbacivanjem, nego mudrim razlaganjem osnovnih nauka u Crkvi i sa ljubavi. Ta njegova politika očitovala se najbolje u velehradskim kongresima, koji se imadu smatrati njegovom idejom. On je lično predsjedao, sve sam lično vodio. Velehradski kongresi na grobu apostola Metodija dali su predstavnicima pravoslavnih crkvi prilike, da dođu u bliži dodir s predstavnicima katoličke crkve. Istina, do sada je bilo dosta skromno učešće pravoslavnih na tom kongresu, ali su tomu bili više po srijedi razlozi političke naravi nego li vjerske.

Središte rada metropolita Šeptickoga nalazi se među tihim, pobožnim dušama slavenskim, koje su duboko religiozne, koje znadu osjećati i koje traže istinu. Rad Šeptickoga nalazi sve više odjeka u Rusiji. Kakvim će plodovima uroditi, to ćemo vidjeti. Svakako je postignut jedan važan rezultat, koji se sastoji u tome, da pravoslavni ne vide u uniji neprijatelja i ropstvo, nego sami traže puteve, kako bi se složili sa katolicima, da se bore protiv najgoreg ateizma, boljševičkog. Carističko-pravoslavni nasip je srušen, pravoslavlje se više ne može oslanjati na državnu silu nego mora da se postavi na svoje rodene noge, a to je vrlo teško, a tu je pravoslavlje uvidjelo, kakva je njegova unutarnja sadržina. Na istočnoj fronti danas vrijedi jedan jedini glas: ujedinjenje svih pravih kršćana protiv ateizma, koji se udomio ne samo po gradskim fabrikama nego i po selima i koji ugrožava u temelju kršćansku civilizaciju. Tako je pitanje unije ušlo u novu historijsku fazu.

Međutim rad Andrije Šeptickoga na uniji smetale su dvije struje. Jedna od tih bila je struja velikoruska u samoj Galiciji, koja je velikoruski nacionalizam sa svim carističkim oznakama stavljala na prvo mjesto, a na drugo mjesto katolicizam. Velikoruska struja tumačila je svaki korak za unijom u zlom smislu. Ona je takve informacije davala i ruskom svijetu, među kojim je bilo njezino mišljenje mjerodavno. Velikoruska struja došla je u najveće sukob sa ukrajinskim nacionalizmom, kojega je na svakom koraku pobijala.

Druga struja, koja je smetala radu velikog metropolita, bila je poljska šovinistička politika, koja niti ne priznaje ukrajinske nacije. Ona je vazda gledala prijekim okom na sve pokrete za unijom, jer je znala, da se poljski nacionalizam ne širi sa unijom nego sa latinizacijom. I tako su se sukobile dvije ideje na istom teritoriju: unija i latinizacija. Dva posve oprečna pojma. Unija znači vjersko jedinstvo sa pridržtvanjem karaktera istočne slaven-

ske crkve i njezine vjekovne tradicije. Unija je ideja čisto vjerska. Latinizacija je ideja politička, koja ide samo za polonizacijom i koja se zadovoljava i sa pravoslavljen, ako se ono daje u službu polonizacije. Radi toga je grkokatolički biskup istjeran iz Lucka, da ne bi širio uniju. Rad toga su činjene Šeptickome tolike neprilike sa strane Poljske države sve do martirija. On je radi obrane vjerske i nacionalne slobode obišao gotovo cijeli svijet. Kad se kući vratio, bacili su ga Poljaci u tamnicu. Poljska latinizacija kompromitira katolicizam u očima pravoslavnih Rusa.

U takvim prilikama eto slavi metropolita Šepticki svoju dvadeset i petu godišnjicu mitropolitovanja.

O tom događaju izdala je revija »Bogoslovija« u Lavovu vanredno izdanje (Čvert Stolittja na Mitropoličomu Prestoli, Bogoslovija, knj. 1—2, 1926. str. 256). Dr. Josiff Slipyj napisao je: Pro molodečyj vik našogo mitropolita (6—26), Josafat Skruteni: U černečij keliji (27—40), Dr. Kostj Levickyj: Z nacionalnoji dijalnosty Mytropoljta Andreja grafa Šeptyckogo (41—44), A. Luckevič: Mitrapalit Šeptycki i belaruskij ruh (45—48) i t. d. Šepticki je član reda Sv. Vasilija Velkoga, koji je vrlo raširen u Galiciji i koji nakon provedene crkvene reforme vrši na crkveni život grkokatolika veliki upliv. Osim toga je on osnovao red redemptorista istočnoga obreda i red Sv. Teodora Studite, koji vodi njegov brat. Metropolit je veliki prijatelj znanosti. Njegova biblioteka je jedna od najbogatijih za staru rusku i ukrajinsku, svjetovnu i crkvenu književnost.

Katolička akcija.

Dr Janko Šimrak.

Katolička Akcija i Talijanska Katolička Akcija. Potrebno je da se dobro diferencira Katolička Akcija prije Pija XI. od Katoličke Akcije Pija XI., koji je stari katolički Pokret reformirao i restringirao dajući mu nove zadatke prema današnjim prilikama. Isto se tako mora postaviti diferencija između Katoličke Akcije uopće prema enciklici: »Ubi arcano« i alokuciji od 23. maja 1923. (Acta Apostolicae Sedis 1923. str. 247.) i Talijanske Katoličke Akcije. Katolička Akcija Pija XI. obvezatna je za sve katolike. Talijanska Katolička Akcija u punoj organizacijskoj konstituciji ne obvezuje nas *juridički*, jer su njezina pravila potvrđena samo za Talijane u Italiji. Ona je izrasla na talijanskom tlu, imade svoju tradiciju i posebni specifični tip, koji se prema priznanju svih ne može naprosto presaditi sa svim svojim oznakama na drugo tlo. Talijanska Ka-